

**MINISTERUL
EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII**

**REPERE METODOLOGICE
PRIVIND INDIVIDUALIZAREA PROCESULUI EDUCAȚIONAL
în anul de studii 2021-2022**

Chișinău, 2021

REPERE METODOLOGICE
PRIVIND ORGANIZAREA PROCESULUI EDUCAȚIONAL, PENTRU COPIII/ELEVII
CU CERINȚE EDUCAȚIONALE SPECIALE, ÎN INSTITUȚIILE DE ÎNVĂȚĂMÂNT
GENERAL, ÎN ANUL DE STUDII 2021-2022

PRELIMINARII

Promovarea incluziunii și predarea din perspectiva individualizată necesită o abordare complexă, holistică și continuă, dar totodată, și competențe specifice pe care trebuie să le posedă toate cadrele didactice care asistă direct un copil/elev cu cerințe educaționale speciale. În contextul politicilor educaționale de stat, elementele integrante ale educației de calitate vizează promovarea dreptului fiecărui copil la educație, incluziune socio-educațională, respect și apreciere, la participare și la realizarea plenară a propriului potențial. În acest sens, calitatea incluziunii poate fi asigurată prin promovarea unor demersuri educaționale, realizate prin abordări diferențiate ale învățării, precum flexibilizarea timpului alocat, implicarea copiilor/elevilor ca și parteneri ai învățării, adaptarea mediului de învățare conform necesităților celui care învață, folosire optimă a resurselor și parteneriate cu ceilalți membri ai comunităților în care funcționează.

Reperete metodologice reglementează procesul de proiectare, organizare, funcționare, realizare și monitorizare a procesului educațional individualizat pentru copiii/elevii cu cerințe educaționale speciale în instituțiile de învățământ general, în anul de studii 2021-2022, și servesc drept resursă pentru implementarea politicilor naționale din perspectiva asigurării dreptului la educație pentru toți copiii/elevii.

Prevederile acestui document sunt aprobate prin ordinul Ministerului Educației și Cercetării și sunt obligatorii pentru organele locale de specialitate în domeniul învățământului, serviciile raionale/municipale de asistență psihopedagogică, cadrele de conducere, cadrele didactice și specialiștii care asistă copiii/elevii cu cerințe educaționale speciale (psihologi, logopezi, psihopedagogi, alți specialiști de profil din instituție).

CADRUL NORMATIV DE ORGANIZARE A PROCESULUI EDUCAȚIONAL
INDIVIDUALIZAT

În anul de studii 2021-2022, instituțiile de învățământ general vor organiza procesul educațional pentru copiii/elevii cu cerințe educaționale speciale respectând documentele de politici educaționale, elaborate și aprobate de Ministerul Educației și Cercetării. În acest sens, politicile educaționale trebuie să promoveze cultura și mediul școlar prietenos, care asigură învățarea eficientă și cuprinzătoare a tuturor copiilor/elevilor.

- Codul Educației al Republicii Moldova, Chișinău, 2014, nr. 152 din 17.07.2014.
- Planul-cadru pentru învățământul primar, gimnazial și liceal, anul de studii 2021-2022, aprobat prin ordinul MECC nr.26.02.2021.
- Reglementări speciale privind organizarea anului de studii 2020-2021, în contextul epidemiologic de COVID-19, pentru instituțiile de învățământ primar, gimnazial, liceal și extrașcolar (aprobat prin ordinul MECC nr.830 din 13.08.2021).
- Regulamentul privind evaluarea și notarea rezultatelor învățării, promovarea și absolvirea în învățământul primar și secundar (aprobat prin ordinul MECC nr.70 din 30.01.2020, cu modificările de rigoare, aprobate prin ordinul MECC nr.384 din 13.04.2021).
- Standardele de calitate pentru instituțiile de învățământ primar și secundar general din perspectiva școlii prietenoase copilului, ordinul Ministerului Educației nr.970 din 11.10.2013.
- Regulamentul-cadru al Comisiei multidisciplinare intrașcolare, ordinul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării nr. 683 din 03.06.2019.
- Metodologia de evaluarea a dezvoltării copilului, ordinul Ministerului Educației nr. 99 din 26.02.2015.

- Metodologia de organizare și funcționare a Centrului de Resurse pentru Educația Incluzivă din instituția de învățământ preuniversitar, ordinul Ministerului Educației nr. 100 din 26.02.2015.
- Instrucțiunea de organizare a învățământului la domiciliu, ordinul Ministerului Educației nr.98 din 26.02.2015.
- Instrucțiunea de aplicare în educația timpurie a Metodologiei de evaluare a dezvoltării copilului, ordinul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării nr.343 din 22.03.2018.
- Planul educațional individualizat pentru copii cu cerințe educaționale speciale din instituțiile de educație timpurie, ordinul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării nr. 1780 din 03.12.2018.
- Instrucțiunea privind organizarea învățământului la distanță pentru copiii cu dizabilități, ordinul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării nr. 1934 din 28.12.2018.
- Reglementări și condiții specifice referitor la evaluarea finală și certificarea elevilor cu cerințe educaționale speciale din învățământul obligatoriu, ordinul Ministerului Educației nr. 311 din 05.05.2015,
- Instrucțiunea privind procedurile specifice de examinare a elevilor cu cerințe educaționale speciale, ordinul Ministerului Educației nr. 156 din 20.03.2015.
- Reperle metodologice privind activitatea logopedului în instituțiile de învățământ general, ordinul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării nr.01 din 02.01.2018.
- Reperle metodologice privind activitatea psihologului în instituțiile de învățământ general, ordinul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării nr.02 din 02.01.2018.
- Reperle metodologice privind activitatea psihopedagogului în instituțiile de învățământ general, ordinul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării nr. 212 din 27.02.2018.
- Reperle metodologice privind activitatea cadrului didactic de sprijin în instituțiile de învățământ general, ordinul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării nr.209 din 27.02.2018.

Totodată, se vor respecta prevederile ghidurilor metodologice Individualizarea procesului educațional prin adaptări curriculare. Ghid metodologic. Chișinău: Tipografia Centrală, 2017; Planul educațional individualizat. Structura-model și ghidul de implementare. Ediție revizuită și adaptată, Chișinău, 2017, Ordinul Ministerului Educației nr. 671 din 01 august 2017.

SUGESTII METODOLOGICE ÎN PLANIFICAREA, ORGANIZAREA ȘI DESFĂȘURAREA PROCESULUI EDUCAȚIONAL DIN PERSPECTIVA INDIVIDUALIZĂRII

Procesul educațional este, prin excelență, un act teleologic care urmărește, în mod conștient, atingerea unor finalități anterior stabilite, o activitate complexă, conștientă, sistematică și organizată, orientată spre realizarea unor obiective concrete și spre dobândirea de competențe.

În acest sens, menirea cadrului didactic presupune proiectarea și organizarea unui proces de predare-învățare-evaluare de calitate, accesibil și relevant pentru fiecare copil, asigurând participarea la procesul de construire a propriilor cunoștințe, semnificații și deprinderi care, mai apoi, îl vor ajuta să devină membru responsabil al societății.

Pentru organizarea eficientă și de calitate a procesului educațional în instituția de învățământ general se recomandă respectarea progresivă a următoarelor etape:

- a) cunoașterea și respectarea actelor normative școlare de tip reglator, specifice domeniului educației, inclusiv educației incluzive, elaborate și aprobate de MEC;
- b) promovarea educației incluzive drept prioritate educațională în vederea evitării excluderii și/sau marginalizării copiilor/elevilor;
- c) cunoașterea și autocunoașterea personalității copiilor/elevilor, în vederea autodeterminării școlare sau/și profesionale, a corelării optime între posibilități, aspirații și cerințe socioprofesionale;

- d) stabilirea unor reguli la nivel de grupă/clasă, părinți/reprezentanți legali și informarea comunității școlare privind caracteristicile de dezvoltare a copiilor cu CES/ dizabilități, prin organizarea activităților de informare, formare și sensibilizare;
- e) crearea unui mediu centrat pe copil, stimulativ, sigur și sănătos, în măsură să răspundă așteptărilor și cerințelor speciale ale tuturor copiilor/elevilor (*mediul trebuie să fie atractiv; dezvoltativ și interesant; să asigure liniștea și ocrotirea; să dea securitate și confort; să permită și să încurajeze autocontrolul, autodisciplina; să satisfacă nevoile multiple de dezvoltare ale copiilor/elevilor; materialele și mijloacele de lucru trebuie să fie adecvate vârstei și potențialului copilului/elevului*);
- f) referirea copiilor/elevilor care prezintă anumite dificultăți și probleme de învățare la Serviciul raional/municipal de asistență psihopedagogică pentru determinarea necesităților specifice ale copiilor/elevilor și a măsurilor de intervenție/serviciilor de sprijin care pot fi acordate în instituție;
- g) individualizarea procesului educațional și dezvoltarea maximală a potențialului fiecărui copil prin valorificarea tuturor diferențelor, ținând cont de forma de incluziune educațională recomandată, stilul de învățare al copilului/elevului, tipul de inteligență predominant, ritmul propriu de creștere și dezvoltare, antecedentele unice familiale;
- h) evaluarea progresului copiilor/elevilor trebuie să se realizeze în raport cu propriile rezultate anterioare și aplicarea unui curriculum relevant potențialului și necesităților copiilor/elevilor, care promovează bunăstarea, dezvoltarea și învățarea;
- i) centrarea procesului educațional pe copil și nu pe conținuturi; adaptarea strategiilor de predare-învățare-evaluare la comunitatea de instruire și la fiecare elev cu necesități speciale, în parte; alternarea eficientă a formelor de organizare a procesului educațional (frontal, în grup, în perechi, individual);
- j) implicarea părinților/reprezentanților legali în procesul educațional în vederea furnizării informațiilor relevante referitor la situația copilului/elevului (de ex., pregătirea temelor, stilul și modul de învățare acasă, talentul și abilitățile pe care le manifestă copilul acasă și în comunitate, despre preocupările, preferințele/non-preferințele copilului, despre interesele acestuia și modul de reacționare în diverse situații etc.);
- k) dezvoltarea parteneriatelor socio-educaționale în domeniul asigurării dreptului tuturor copiilor/elevilor la educație de calitate (domeniul educație, sănătate, protecție etc.);
- l) monitorizarea progreselor în dezvoltarea copilului, per domenii de dezvoltare (*fizic /neuromotor, cognitiv, limbaj și comunicare, socio-emoțional, comportament adaptativ*).

Proiectarea procesului educațional individualizat (proiectarea didactică) reflectă viziunea cadrului didactic, coordonată cu toți specialiștii care asistă copilul/elevul cu CES, asupra finalităților educaționale și a strategiilor de atingere a acestora. În proiectarea și realizarea procesului educațional la disciplinele școlare se vor elabora planuri educaționale individualizate în baza curricula disciplinelor (2019), în conformitate cu ghidul metodologic „Individualizarea procesului educațional prin adaptări curriculare”, aprobat prin Ordinul ME nr. 671 din 1 august 2017. În general, curriculum are o structură comună pentru toate disciplinele: note generale, competențe generale/transversale și competențe specifice la disciplină, valorile și atitudinile, conținuturi, sugestii metodologice și de evaluare.

Pentru a realiza proiectarea individualizată, cadrul didactic va porni, mai întâi, de la cunoașterea copilului/elevului prin analiza evaluărilor elevului, a altor produse ale acestuia (lucrări, fișe de lucru, portofoliu etc.), observarea sistematică, examinarea PEI-ului precedent, convorbiri cu părinții și elevul; se va ține cont de abilitățile elevului, punctele forte, dar și de necesitățile lui educaționale, de posibilitățile instituției de a asigura suportul necesar.

Obiectivele stabilite în PEI-ul copilului/elevului trebuie să fie SMART.

- S – specific (obiectivul indică exact ceea ce se dorește să se obțină și nu lasă loc de interpretări). Ce anume dorim să obținem? Când trebuie realizat? Cine este implicat? Unde este realizat? Care sunt cerințele și limitările?

- M – măsurabil (prezintă aspecte cantitative și calitative ale unui obiectiv care pot fi măsurate cu unitățile de măsură cunoscute). Cât de mult? Când vom ști că a fost îndeplinit?
- A – accesibil (un obiectiv poate fi într-adevăr atins cu capacitatea și resursele disponibile la nivel instituțional). Cum pot atinge acest obiectiv?
- R – relevant (realizarea unui obiectiv trebuie să contribuie în mod esențial la atingerea unui obiectiv mai mare, mai general, să aibă impact).
- T – încadrat în timp (face referire la un anumit interval de timp, bine precizat, privind stadiul atingerii obiectivului). Când? Până când? Ce pot face astăzi?

Dirijarea procesului educațional se va realiza individualizat și diferențiat, ținându-se cont de particularitățile individuale ale copilului/elevului, potențialul de învățare, dar și de stilurile de învățare ale acestora. În lucrul cu copiii/elevii cu CES, este important să se identifice domeniile și abilitățile prioritare pentru care se vor stabili obiective de intervenție.

Cadrele didactice vor face o analiză a procesului educațional din anul de studii 2020-2021, inclusiv perioada învățământului la distanță și vor identifica conținuturile curriculare care necesită recapitulare și/sau consolidare, dar și recuperare (după caz).

Proiectarea activității integrate reprezintă demersul cel mai detaliat și concret al acțiunilor și operațiilor ce urmează să fie realizate în cadrul acesteia. Pe lângă informația ce vizează activitatea la nivelul întregii clase/grupe, proiectul se completează cu specificări privind activitatea copilului/elevului cu CES, cu referire la:

- unitățile de competență pe anumite domenii de activitate, dacă ele diferă de cele comune;
- obiectivele operaționale ce vizează nemijlocit dezvoltarea acestui copil/elev, atunci când cele comune nu o asigură în totalitate;
- adaptarea activităților în care urmează să fie implicat copilul/elevul, în situația în care el va realiza ceva diferit de ceea ce este proiectat la nivelul grupei/clasei;
- strategiile didactice, inclusiv resursele utilizate, care pot fi adaptate în funcție de particularitățile de dezvoltare, potențialul și necesitățile copilului/elevului;
- evaluarea care pornește de la 5 aspecte esențiale: Ce voi evalua? Pentru ce voi evalua? Cum voi evalua? Cu ce voi evalua? Pe ce bază voi evalua?

Evaluarea este o componentă esențială a procesului educațional, prin care se stabilește nivelul de competență al elevilor și care permite actanților să organizeze eficient timpul pentru predare – învățare. Observarea și reflectarea cadrului didactic asupra activităților realizate, asupra rezultatelor înregistrate de copilul/elevul cu CES, este o etapă indispensabilă a organizării și desfășurării procesului educațional incluziv. Rezultatele obținute în cadrul monitorizării și evaluării pot sprijini deciziile cadrului didactic, oferind informații privind:

- stabilirea obiectivelor și structurarea planificării activității ulterioare, luând în considerare progresul/regresul/stagnarea dezvoltării copilului/elevului, stabilite în rezultatul evaluării;
- selectarea a ceea ce urmează să fie predat-învățat;
- stabilirea modului în care să fie realizată predarea-învățarea (la necesitate, schimbarea/adaptarea strategiilor de predare-învățare-evaluare etc.);
- determinarea modului în care să se folosească individualizarea și să se adapteze formele în procesul de învățare;
- pregătirea materialelor didactice adaptate;
- solicitarea ajutorului din partea altor specialiști (CDS, părinți, specialiști etc.), colaborarea cu echipa implicată pentru stabilirea celor mai adecvate modalități de asistență educațională individualizată pentru copilul/elevul cu CES.

Proiectarea și desfășurarea activității prin care i se oferă suport copilului/elevului la ore/activitățile zilnice ce au loc nemijlocit în grupă/clasă trebuie să fie realizată prin cooperarea CDS cu cadrul didactic. În acest sens, proiectarea activității de asistență de către CDS se va baza pe:

- stabilirea, în comun, a perioadei/etapei din cadrul programului zilnic, în care copilul/ elevul cu CES necesită suportul CDS;

- informarea privind activitatea ce urmează să fie realizată la etapa selectată la nivel de grupă/clasă: tipul, tema, obiectivele urmărite, structura și activitățile desfășurate la fiecare etapă;
- stabilirea obiectivelor activității cu copilul/elevul cu CES, care vor reieși din obiectivele stipulate în PEI și vor fi corelate cu cele comune din cadrul orei/activității;
- determinarea tipului de suport necesar copilului/elevului cu CES pe parcursul orei/activității;
- selectarea strategiilor didactice utilizate pe parcursul orei/asistenței în procesul de predare-învățare-evaluare.

VALORIFICAREA TEHNOLOGIILOR INFORMAȚIEI ȘI COMUNICAȚIEI ÎN PROCESUL EDUCAȚIONAL

Aplicarea TIC în procesul de predare-învățare-evaluare permite optimizarea mediului de învățare și asigură, ceea ce e foarte important pentru toți elevii un format accesibil al resurselor și mijloacelor educaționale. Utilizarea TIC în procesul educațional permite cadrelor didactice să transforme învățarea într-o activitate interesantă și atractivă, imprimând procesului mai multă eficiență. Spre exemplu, în cazul unui copil cu dizabilități fizice, probleme locomotorii, mijloacele TIC îl pot ajuta să scrie, iar în cazul unui copil cu deficiențe de vâz, TIC îl poate ajuta să citească (mărirea dimensiunii literelor/cifrelor). În cazul imposibilității deplasării elevilor în clasele de studii, TIC pot servi drept instrument pentru organizarea învățământului la distanță, conform procedurii aprobate de MEC.

Organizarea și desfășurarea procesului educațional se va baza pe utilizarea mijloacelor instruirii asistate de calculator și metodelor de instruire la distanță, cadrele didactice asigurând respectarea cerințelor privind protecția datelor cu caracter personal, siguranța în mediul online și protecția sănătății în timpul lucrului cu echipamente digitale.

Interacțiunea cu elevii poate fi realizată în mod sincron sau asincron. Fiecare cadru didactic (după caz, de comun acord cu instituția în care activează și în coordonare cu familia copilului) își va alege modalitatea de organizare a interacțiunii la distanță cu copiii/elevii cu CES în procesul educațional.

Ținând cont de particularitățile specifice ale procesului educațional în contextul crizei epidemiologice COVID-19, odată cu punerea în aplicare a oricărui model selectat la nivelul instituției de învățământ pentru organizarea procesului educațional în anul de studii 2021-2022, demersul didactic va fi orientat spre valorificarea tehnologiilor asistive (de suport, de sprijin și de asistență), soft-urilor educaționale (*de prezentare de noi cunoștințe; interactive de învățare; de exersare; de stimulare; de investigare; tematice; educative; de testare-evaluare*).

Ca suport pentru activități asincron de dirijare a învățării și de învățare independentă, este recomandabil de a propune elevilor algoritmi de realizare a sarcinilor/metode/tehnici de învățare prezentate clar, succint, pertinent în corespundere cu particularitățile de vârstă ale elevilor. În cazul organizării procesului educațional la distanță, activitatea cu elevii/copii cu cerințe educaționale speciale se va desfășura preponderent prin mijloacele tehnice disponibile și accesibile tuturor beneficiarilor (telefon, aplicații de video call, platforme on-line, messenger, Viber, e-mail etc.). Administrația instituției de învățământ va stabili modalitatea de organizare, în anul de studii 2021-2022, a procesului educațional individualizat la disciplinele de studii școlare în condițiile desfășurării învățământului la distanță.

În organizarea activităților și asistenței educaționale a copiilor/elevilor se va asigura/ține cont de:

- evaluarea nivelului de dotare TIC și conectarea instituției/specialiștilor și a familiei;
- stabilirea orarului activităților/lecțiilor și coordonarea cu familia copilului/elevului;
- stabilirea mijloacelor de comunicare la distanță cu copiii/elevii (Viber, Skype, aplicația ZOOM, Classroom, Grupe de Facebook, Messenger, e-mail etc.);
- informarea părinților/reprezentanților legali și a copiilor/elevilor despre orarul lecțiilor on-line, mijloacele de comunicare și responsabilitățile părinților și elevilor;

- identificarea strategiilor de lucru orientate spre realizarea la distanță a finalităților de studiu prevăzute în curriculum individualizat al copilului/elevului;
- stabilirea timpului de lucru pentru o activitate/lecție sincron sau asincron de 45 minute; durata intervențiilor sincron (Viber video, conferințe Skype, Aplicația ZOOM etc.) de la 5 până la 7 minute în învățământul preșcolar și de la 5 până la 15 minute în învățământul primar și secundar, ciclul I și ciclul II, pornind de la specificul dizabilității și nivelul de dezvoltare a copilului/elevului cu cerințe educaționale speciale;
- identificarea soluțiilor în vederea diminuării dificultăților în asigurarea organizării și desfășurării procesului educațional de calitate și prevenirea excluderii copiilor/elevilor cu cerințe educaționale speciale/dizabilități;
- monitorizarea eficienței și calității procesului privind planificarea, organizarea și realizarea învățământului la distanță pentru copiii/elevii cu cerințe educaționale speciale/dizabilități;

STRATEGII DE SUPT INDIVIDUALIZARE ÎN ASISTENȚA COPILULUI/ELEVULUI CU CES

Strategiile didactice pentru copiii/elevii cu CES constituie modalitatea de individualizare a instruirii prin diversificarea conținuturilor, a metodelor și mijloacelor didactice, oferindu-i posibilitatea fiecărui copil de a studia în ritmul său, conform particularităților individuale, a potențialului și a nivelului de achiziții, fiind flexibile și accesibile tuturor copiilor/elevilor. Astfel capacitatea cadrului didactic de a cunoaște și evalua particularitățile psihoindividuale ale copiilor/elevilor cu care lucrează, caracteristicile fizice și psihice ale vârstei, capacitatea de învățare a fiecărui copil, constituie o premisă majoră pentru proiectarea eficientă a activității. În acest context, cadrul didactic devine un bun facilitator și bun organizator al unui mediu de învățare incluziv adaptat nevoilor și particularităților individuale de dezvoltare ale copilului.

Selectarea strategiilor de predare-învățare-evaluare este stabilită de: tipul de inteligență, stilul de învățare ale elevilor/copiilor, conținuturile și finalitățile de învățare. Cunoașterea dominantei stilului de învățare al elevului oferă posibilitate cadrului didactic de a individualiza procesul didactic prin adaptarea stilului de predare, alegerea strategiilor didactice, a sarcinilor de învățare, a materialelor didactice cu scopul de a stimula învățarea elevilor. Totodată, aplicând strategii didactice compatibile cu stilul de învățare, cadrele didactice îi ajută pe elevi să-și cunoască și să-și dezvolte propriile înclinații, talente, să manifeste tot ce au mai bun în domeniul lor de excelență.

Procesul de individualizare a strategiilor didactice și a activităților instructiv-educative pun accentul pe învățarea prin joc, prin descoperire, prin receptare, prin cooperare, imitație sau repetiție în funcție de nevoile individuale ale fiecărui copil. Elevii/copiii pot fi incluși în activități variate de învățare, atât individual cât și în perechi sau grupuri mici.

În organizarea și desfășurare procesului educațional, individualizat selectarea și/sau combinarea strategiilor de predare-învățare se va realiza în baza principiilor curriculare, a conținuturilor de învățare și finalităților stabilite, inclusiv modificate. Cadrul didactic poate intervine cu diverse strategii care susține și facilitează învățarea copilului cu CES, pentru a diminua sau depăși dificultățile cu care se confruntă, prin intermediul: *individualizării procesului educațional; selectarea și combinarea adecvată a strategiilor didactice; ajustarea obiectivelor, conținuturilor; elaborarea planului educațional individualizat, adaptând ritmul de predare și volumul materiei, adaptând metodele de lucru la stilul de învățare și potențialul copilului, în vederea satisfacerii necesităților individuale de învățare ale fiecărui copilului.*

Strategii didactice pentru copiii/elevii cu deficiențe de auz

În cazul copiilor cu deficiență de auz se recomandă aplicarea strategiilor didactice care vor ține cont de: particularitățile de vârstă ale copilului, nivelul cognitiv de dezvoltare, gradul pierderii auditive, nivelul comunicării orale și al limbajului general, particularitățile intelectuale. Astfel

activitățile didactice trebuie să se bazeze pe îmbinarea strategiilor didactice care au rolul de dezvoltare/compensare/recuperare, valorificând posibilitățile auditive și verbale ale copilului.

În procesul de predare-învățare-evaluare cadrele didactice vor ține cont de următoarele strategii:

- Organizarea clasei/grupeii de elevi în modul în care copilul/elevul cu deficiențe de auz să fie așezat în proximitatea cadrului didactic la o distanță de 0,6 – 1,5 metri, pentru a-i oferi posibilitatea copilului să citească labial mesajul (după mișcarea buzelor).
- Reducerea gălăgiei, ecoului, zgomotului de fundal în încăperea, aplicarea unor benzi de fetru pe scaun, covoare pe podea sau perete. Iluminarea încăperii, reglarea poziției față de lumină.
- Selectarea și adaptarea strategiilor didactice adecvate situației educaționale a copilului/elevului, conform particularităților individuale de dezvoltare și potențialului acestuia.
- Utilizarea metodelor intuitive: demonstrarea, prezentarea grafică și a imaginilor pentru ilustrarea conținuturilor de învățare, utilizarea TIC și a platformelor educaționale etc.
- Aplicarea echipamentelor specializate pentru eficientizarea procesului de comunicare: aparate fonoamplificatoare, sistemul FM, transmițătorul FM care ajută copilul/elevul în capacitatea de a transmite și înțelege mesajul verbal.
- Utilizarea mijloacelor vizuale, imagini, fotografii, materiale video asigurate cu subtitrare, iar dacă aceasta lipsește se recomandă ca mesajul să fie transmis de către un interpret, elevul poate înregistra lecția.
- Adaptarea stilului de predare a cadrului didactic la stilul de învățare (de ex.: vizual, auditiv, kinestezic-tactil) al copilului/elevului.
- Transmiterea mesajului într-un limbaj accesibil, corespunzător nivelului comunicării copilului/elevului, folosind o exprimare clară, fără a striga și exagera cu mișcarea buzelor. În cazul în care copilul/elevul nu înțelege mesajul comunicat, cadrul didactic va repeta și reformula mesajul în cuvinte cât mai simple și ușor de înțeles.
- Stabilirea și menținerea contactului vizual în comunicarea cu copilul/elevul, în activitățile de grupă/clasă. Se recomandă să vorbiți mereu cu fața la copil și să nu vă mișcați prin sală în timp ce vorbiți sau scrieți pe tablă.
- Încurajarea copilului/elevului să vorbească, să adreseze întrebări, motivarea și implicarea copilului/elevului să participe la activități de grup, jocuri de rol, jocuri didactice, excursii etc.
- Verificarea și asigurarea funcționalității aparatului auditiv. Comunicarea cu părinții pentru asigurarea igienei aparatului auditiv și verificarea performanței bateriilor.

Strategii didactice pentru copiii/elevii cu deficiențe de vedere

Pentru a favoriza interacțiunea și participarea copiilor/elevilor cu deficiențe de vedere la activitățile instructiv-educative, cadrul didactic trebuie să acorde o atenție deosebită copiilor/elevilor adaptând mediul, oferta educațională, mijloacele de lucru, conținutul sarcinilor, modul de prezentare, conform vârstei, nevoilor și potențialului copiilor/elevilor, aplicând următoarele strategii:

- Poziționarea copiilor cu deficiențe de vedere în bancă sau la masa de lucru departe de sursele de lumină, preferabil în primele rânduri, în fața clasei.
- Familiarizarea copiilor/elevilor cu spațiul școlii/grădiniței (a clasei/grupeii), cu materialele didactice (locurile unde necesită o atenție deosebită: scări, teren de joacă), anunțarea prealabilă despre schimbările în spațiul clasei/grupeii.
- Oferirea instrucțiunii copilului/elevului utilizând adresarea pe nume, pentru a-i atrage atenția și a-i oferi timp suplimentar și reacția de răspuns.

- Utilizarea în procesul instructiv-educativ a tehnicilor asistive pentru a consolida performanțele de învățare, comunicare, mobilitate, de ex.: cititoare de ecran, lupă electronică pentru citire, dispozitiv de mărire/monitor, a mijloacelor de amplificare optică, aplicațiile de recunoașterea textului, afișajul Braille, magnificatorul de ecran.
- Familiarizarea și utilizarea instrumentelor non-optice: *stilouri și pixuri speciale, care produc litere marcate puternic; suporturi speciale pentru cărți; acetatul, de preferință galben, care înnegrește scrierea și ameliorează contrastul și lămpile cu posibilitate de control asupra intensității luminii;*
- Adaptarea materialelor și sarcinilor didactice: *tipărirea textelor cu caractere mari și efecte vizuale în timpul procesului de citire, respectarea contrastului; negru pe alb; folosirea liniilor îngroșate; utilizarea unei săgeți sau rigle de citire, lupe, ochelari; folosirea materialelor grafice în relief, sau asociate cu semne sonore, în limbaj Braille (în cazul copiilor nevăzători) utilizarea expresiilor verbale și nonverbale (ex: atingerea pe umăr); cărți accesibile în format DAISY (Digital Accessible Information System); scrierea clară pe tablă a notițelor însoțită de mesaje verbale sau tactile, trebuie descris în detaliu orice aspect vizual semnificativ.*
- Dozarea echilibrată a sarcinilor și oferirea timpului suplimentar pentru realizarea sarcinii.
- Antrenarea și reeducarea percepției vizuale se realizează în corelație cu valorificarea altor modalități receptive și în primul rând cu cea tactil-kinestezică;
- Alternarea eficientă a formelor de organizare a procesului educațional (frontal, în grup, în perechi și individual) și utilizarea metodelor activ-participative. Antrenarea elevului în activități în care să își pună în valoare abilitățile intelectuale, de comunicare și relaționare.

Strategii didactice pentru copiii/elevii cu întârziere/deficiență mintală/intelectuală/dificultăți severe de învățare

În cazul copiilor/elevilor cu dizabilități mintale/intelectuale/dificultăți severe de învățare cadrele didactice pot utiliza următoarele strategii didactice:

- Pregătirea spațiului în care lucrează copilul/elevul și reducerea numărului de obiecte din anturaj care ar putea sustrage atenția în procesul de învățare. Obiectele pot fi păstrate într-o lădiță, un sertar, un dulap sau oricare alt spațiu potrivit.
- Stabilirea contactului vizual cu copilul/elevul în procesul de predare-învățare-evaluare, pentru a ne asigura că copilul arecepționat și a înțeles sarcina oferită.
- Structurarea sarcinii și activității de învățare în pași mici, de la simplu la complex, cu explicații verbale de exemplificare, și/sau prezentarea modelelor cu folosirea imaginilor, obiectelor. Utilizarea limbajului simplu și ușor de înțeles, formularea instrucțiunilor clar, scurt și folosite în mod consecvent, crescând treptat complexitatea acestora.
- Folosirea orarului vizual, pictogramele, demonstrațiile, prin care se arată copilului/elevului cum trebuie să facă (prin imitare-repetare). Îndrumarea directă a copilului (mână peste mână) și însoțirea mișcărilor cu propoziții simple, reducerea treptată a gradului de ghidare din partea adultului.
- Elaborarea și implementarea orarului de lucru sau „Harta zilei” „Calendarul zilnic”, pentru a planifica, structura durata și succesiunea activităților. Dozarea echilibrată a sarcinilor și oferirea timpului suplimentar pentru realizarea acestora.
- Folosirea suporturilor concrete (obiecte, imagini) și auxiliare care susține concentrarea și ar conduce la finalizarea sarcinii/activității.
- Oferirea imediată a feedback-ului cu privire la activitatea realizată și comportamentul pozitiv.
- Poziționarea copilului în clasă/grupă în proximitatea cadrului didactic, pentru a-i oferi ajutor, susținere și monitorizare în timpul activităților.

Strategii didactice pentru copiii/elevii cu tulburări din spectrul autist (TSA)

Pentru copiii/elevii cu TSA în procesul de învățare, dar și în procesul de socializare și relaționare se pot aplica următoarele strategii:

- Asigurarea unui mediu de învățare confortabil pentru copilul/elevul cu TSA prin utilizarea unui orar predictibil al activităților zilnice și al rutinelor, inclusiv folosind imagini.
- Adaptarea și structurarea materialelor didactice conform nivelului de înțelegere și a capacității de comunicare, prin utilizarea metodelor de comunicare alternativă (imagini, simboluri), oferind posibilitate copilului/elevului să inițieze un act de comunicare.
- Utilizarea în procesul de predare-învățare a principiului Premack, aplicând sintagma „Mai întâi...apoi...”.
- Structurarea sarcinilor în pași mici, concreți: Ce trebuie de făcut?, În cât timp trebuie să facă acest lucru?, Care este ordinea activităților?, Când este pauza?, Ce urmează?
- Structurarea timpului (previzibilitate: prezentarea vizuală a succesiunii activităților, explicarea evenimentelor viitoare, clasificarea în fragmente clare, înțelegerea structurii proceselor diferite ca timp).
- Structurarea materialului (păstrarea materialelor în containere, clasificarea cantității de material oferit, vizualizarea funcționalității: de ce material am nevoie în care fază a procesului unei activități?).
- Menținerea unui ritm al vorbirii lent, pentru a permite receptarea informației și oferirea răspunsului de către copilul/elevul cu TSA. Se recomandă formularea propozițiilor afirmative, simple (de ex.: „Arată”, „Așază-te”).
- Elaborarea și aplicarea orarului vizual cu stabilirea regulilor, într-un limbaj simplu, evitând negațiile, axându-ne pe comportamentul dorit. Se recomandă ignorarea comportamentului nedorit al copilului atunci când acesta încearcă intenționat să atragă atenția, evitând repetarea acestor comportamente.
- Aplicarea programelor de recompensă utilizate la întreținerea comportamentelor învățate. Copilul/elevul va putea beneficia de recompensă la sfârșitul activității dacă a oferit un răspuns corect.
- Asigurarea siguranței și predictibilității în spațiul de lucru al copilului cu TSA: locul său constant (de regulă, nu la fereastră, ușă), care-i oferă un simț sporit al siguranței și protecției; aceleași persoane cu care intră în contact; obiectele, rechizitele cu care este obișnuit să lucreze. Reducerea distractorilor în preajmă sau sală de grupă/clasă, pentru a nu-i distrage atenția copilului.

Strategii didactice pentru copiii cu tulburări de comportament

În organizarea și desfășurarea procesului educațional al copiilor/elevilor cu tulburări de comportament, cadrele didactice vor pune accentul pe prevenirea comportamentelor provocatoare, înțelegerea motivelor acestora, observarea și monitorizarea comportamentului în contexte diferite și valorificarea potențialului, abilităților și calităților copilului/elevului. Sepot utiliza următoarele strategii:

- Organizarea unui mediu de învățare liniștit prin reducerea amplificatorilor vizuali și auditivi. Menținerea unui echilibru între activitățile de muncă și cele de odihnă cu aplicarea tehnicilor de relaxare.
- Elaborarea unui program de management al comportamentului care să întărească comportamentele pozitive și să influențeze copilul/elevul pentru a-și schimba comportamentele dezadaptative.
- Stabilirea unui set de reguli ale grupe/clasei (de ex: așteptăm rândul, vorbim frumos cu colegii etc.) care trebuie reamintite frecvent, eventual repetate cu voce tare. Se recomandă

aplicarea aceluiași set de cerințe unice de către toate cadrele didactice care predau la grupă/clasă.

- Implicarea copilului/elevului în activități de cooperare, comunicare, interactive, sociale în care poate să se afirme, să interacționeze și comunice pozitiv cu semenii.
- Structurarea și prezentarea sarcinilor clare, structurate, scurte și repetarea sarcinii la necesitate, să combine activități alternative și să conțină pauze. Prezentarea instrucțiunilor pe secvențe mici de comportament: oferiți mai întâi instrucțiunea, apoi așteptați copilul/elevul să execute sarcina, iar dacă copilul/elevul reușește să execute, lăudați-l verbal prin cuvinte motivaționale „Bravo!, Ai reușit!, Super!”, oferindu-i recompensă.
- Folosirea tonalității vocii, expresia feței, enunțurile simple și scurte pentru exprimarea dezaprobării în legătură cu comportamentul copilului/ elevului. Se recomandă acordarea feedback-ului imediat la comportamentul copilului/elevului, fie că vorbim despre o laudă verbală, sau despre o recompensă fizică. În acest fel, veți avea control asupra comportamentului lui prin aplicarea consecințelor imediat.
- Implicarea copilului/elevului în sarcini alternative, care să fie schimbate cât mai des posibil și să presupună multă mișcare în cazurile în care este realizabil acest lucru. Valorificarea copilului/elevului pe parcursul lecției(de ex: ștersul tablei, repartizarea fișelor de lucru colegilor etc), astfel focusându-și energia spre un comportament pozitiv/adekvat.
- Captarea și menținerea atenției copilului/elevului, folosind elementele nonverbale și paraverbale (gesturi, mimică, modulațiile și accentul vocii).
- Folosirea și aplicarea unui sistem de recompense cu steluțe, jetoane, abțibilduri, atunci când copilul/elevul a manifestat un comportament dorit, pozitiv, iar recompensele se utilizează în mod echilibrat, nu exagerat, astfel încât să nu-și piardă sensul și valoarea. Aprecierea și stimularea punctelor forte în loc de centrarea pe punctele vulnerabile, slabe ale copilului/elevului.
- Manifestarea unei atitudini tolerante/înțeleghătoare față de comportamentele necontrolate, ajutând copilul să se autodirijeze.
- Poziționarea strategică a locului copilului/elevului în clasă/grupă, aproape de cadrul didactic (departe de geam, ușă pentru a nu-i sustrage atenția).

MANAGEMENTUL ACTIVITĂȚII SERVICIULUI DE ASISTENȚĂ PSIHOPEDAGOGICĂ ÎN ASIGURAREA INCLUZIUNII EDUCAȚIONALE

Managementul educațional presupune procesul de proiectare, organizare, coordonare, evaluare, reglare a elementelor activității educaționale, a resurselor ei, prin intermediul cărora se asigură realizarea obiectivelor sistemului educațional. Din perspectiva managementului educației incluzive acesta este structurat pe niveluri, în care se regăsesc autoritățile, instituțiile, structurile și serviciile cu atribuții în domeniu, precum și specialiștii-parte a acestor entități. Fiecare instituție/structură trebuie să aibă o viziune clară asupra locului și rolului său în dezvoltarea și promovarea educației incluzive și asupra poziției sale în raport cu alți actanți în procesul educațional.

Pentru asigurarea unei dezvoltări durabile a instituției este necesară, pentru început, analiza situației reale existente la nivel de sistem, cu stabilirea necesităților beneficiarilor și a schimbărilor ce urmează să fie realizate pentru a satisface aceste necesități.

Serviciul de asistență psihopedagogică

În vederea organizării și monitorizării procesului educațional pentru copiii/elevii cu cerințe educaționale speciale din instituțiile de învățământ general la nivel de raion/municipiu, serviciile de asistență psihopedagogică:

- realizează procesul de evaluare/reevaluare complexă a dezvoltării copilului/elevului, conform periodicității stabilite pentru asigurarea incluziunii educaționale;

- identifică cerințele educaționale speciale și elaborează recomandări privind măsurile de intervenție și serviciile de suport adresate copiilor/elevilor cu CES, în funcție de necesitățile lor specifice;
- emit recomandări privind formele de incluziune a copilului (totală, parțială, ocazională, la distanță) și organizarea instruirii individuale a copiilor la domiciliu. În acest sens, se va ține cont de situația copilului, starea de sănătate și/sau nivelul de dezvoltare, perioada de adaptare, evoluția cazului, posibilitățile de organizare a activităților etc. În dependență de necesitățile de asistență identificate, se planifică diverse activități/intervenții;
- acordă asistență psihopedagogică, logopedică, psihologică, precum și alte servicii, după caz, copilului/elevului cu CES/dizabilități prioritar inclus în instituțiile care nu dispun de servicii specializate;
- oferă suport metodologic privind asistența psihopedagogică și consilierea psihologică instituțiilor de învățământ general, precum și altor instituții implicate în realizarea intervențiilor menite să soluționeze situațiile/problemele cu care se confruntă copiii/elevii;
- colaborează cu comisiile multidisciplinare intrașcolare/instituționale din instituțiile de învățământ în vederea evaluării/reevaluării copiilor, organizării procesului educațional individualizat la nivel instituțional și monitorizării situației educaționale a acestora;
- monitorizează cuprinderea în procesul educațional a tuturor copiilor/elevilor cu cerințe educaționale speciale, conform modelelor selectate de instituție, în vederea excluderii marginalizării, discriminării și prevenirii abandonului școlar;
- identifică soluții optime în comun cu reprezentanții APL, OLSDÎ, administrația instituției de învățământ, părinții/reprezentanții legali privind situația copiilor/elevilor cu dizabilități severe care nu au fost cuprinși în procesul educațional în anul de studii 2020-2021;
- monitorizează calitatea organizării procesului educațional incluziv și a procesului de consolidare/recuperare a obiectivelor planificate în perioada de instruire la distanță pentru copiii/elevii cu CES;
- monitorizează, evaluează și supervizează activitatea specialiștilor implicați în procesul educațional incluziv, cadru didactic de sprijin, psiholog, logoped, psihopedagog, alți specialiști care asistă copilului/elevul cu CES/dizabilități;
- realizează activități de formare continuă a cadrelor didactice/cadrelor didactice de sprijin, cadrelor de conducere și specialiștilor care asistă copiii/elevii din instituție privind organizarea procesului educațional individualizat, identificând nevoile de formare profesională;
- acordă suport metodologic cadrelor de conducere, cadrelor didactice privind prevenirea și combaterea violenței în mediul educațional și intervenția promptă în situațiile de conflict (*formarea abilităților de comunicare asertivă și relaționare constructivă cu copiii/elevii, părinții/reprezentanții legali; distingerea formelor de violență fizică, psihologică/emoțională și a oricărei altei forme de discriminare, strategii de intervenție*);
- conlucrează cu coordonatorul raional/municipal pentru protecția drepturilor copilului și realizează acțiuni în comun, de prevenire și combatere a abuzului/violenței, neglijării, exploatării și traficului copilului;
- colaborează cu familia copilului/elevului cu CES în vederea asigurării transferului de informații privind educația și dezvoltarea copilului/elevului și informarea acestora referitor la comunicarea și conlucrarea cu instituția de învățământ privind cazurile problemă pentru a coordona acțiunile și adopta o strategie unificată de acțiune, cu abordarea individualizată a fiecărui caz;
- realizează activități de orientare și ghidare în carieră și de planificare a tranziției copilului/elevului cu cerințe educaționale speciale prin oferirea de sprijin pentru toți actorii educaționali, elevi și părinții acestora, înainte, în timpul și după perioada de tranziție.

MANAGEMENTUL ÎNVĂȚĂMÂNTULUI GENERAL PUBLIC ȘI PRIVAT

La nivelul instituției de învățământ general public și privat funcționează:

- a) consiliul de administrație al instituției de învățământ, cu rol de decizie în domeniul administrativ;
- b) consiliul profesoral, cu rol de decizie în domeniul educațional;
- c) personalul de conducere al instituției de învățământ general cu rol de management educațional;
- d) comisia multidisciplinară intrașcolară (CMI), cu rol de coordonare generală a incluziunii educaționale a copiilor/elevilor cu CES în instituția de învățământ;
- e) echipa de elaborare a Planului educațional individualizat (PEI), cu rol de elaborare/revizuire/actualizare a Planului educațional individualizat.

Roluri și responsabilități la nivel de structuri/servicii instituționale:

Consiliul de administrație:

- examinează și avizează lista nominală a copiilor/elevilor cu cerințe educaționale speciale recomandată de Serviciul raional/municipal de asistență psihopedagogică;
- discută/examinează principalele bariere și provocări care ar putea împiedica participarea copiilor/elevilor cu CES la ore/activități, inclusiv impedimente în organizarea procesului educațional individualizat (constrângeri organizatorice, didactice, bugetare, resurse umane, materiale, metodologice, didactice), asigurând transparență și corectitudinea valorificării acestora;
- analizează propunerile privind crearea și asigurarea funcționalității structurilor și de suport individualizat pentru copiii/elevii cu CES în instituție, conform necesităților (*psiholog, logoped, psihopedagog, cadru didactic de sprijin, alți specialiști de profil*);
- examinează și aprobă norma cadrului didactic de sprijin (CDS), conform necesităților și recomandărilor Serviciului raional/municipal de asistență psihopedagogică;
- identifică soluții optime pentru crearea/dotarea Centrului de resurse pentru educația incluzivă, dotarea cu tehnologii informaționale și de comunicare, echipament specializat, alimentație etc.).

Consiliul profesoral

- discută și aprobă componența nominală a comisiei multidisciplinare intrașcolare, la început de an de studii;
- analizează propunerile CMI privind situația educațională a copiilor/elevilor cu CES din instituție și aprobă Planurile educaționale individualizate pentru fiecare copil/elev cu CES și/sau modificările în urma revizuirii/actualizării PEI;
- examinează argumentele CMI și aprobă condițiile de promovare a elevilor cu CES în clasa următoare și admiterea acestora la examenele de finalizare a nivelului de învățământ corespunzător (*pentru candidații la examenele de absolvire a învățământului general*) sau testare națională (*pentru elevii care finalizează învățământul primar*);
- decid asupra condițiilor specifice în care va susține examenul elevul cu CES (*adaptarea spațiului, timp suplimentar, tehnologii asistive, desemnarea asistentului individual etc.*), conform prevederilor aprobate de MECC;
- examinează și confirmă necesitatea susținerii examenului/testării naționale prin proba de evaluare individualizată (test personalizat) a elevilor cu CES, care au parcurs disciplinele conform curriculumului modificat;
- examinează cererea părinților și decid asupra neîncadrării elevului în sesiunea de examene (copii cu dizabilități severe);

Personalul de conducere (director, director adjunct)

Personalul de conducere va asigura un management eficient privind organizarea procesului educațional în instituția de învățământ și/sau la distanță, prin următoarele acțiuni:

- elaborează planuri/strategii de dezvoltare instituțională care definesc politica instituției în domeniul educației incluzive, prevederi referitoare la promovarea incluziunii educaționale în instituția de învățământ și în afara acesteia;
- creează/asigură condiții pentru incluziunea tuturor copiilor (dezvoltă structuri instituționale și servicii de suport (educațional și non-educațional), aprobă componența CMI și a echipelor PEI);
- asigură accesibilitatea instituției de învățământ/procesului educațional pentru toate categoriile de copii/elevi și părinți;
- organizează procesul educațional incluziv pentru a răspunde diverselor nevoi educaționale ale copiilor/elevilor în instituție/la distanță. În scopul prevenirii excluderii, marginalizării copiilor/elevilor cu dizabilități severe, se va atrage o atenție sporită formei de incluziune recomandată de SAP pentru copil/elev și dozarea timpului de aflare în instituție;
- examinează specificul necesităților copiilor cu CES și asigură formarea cadrelor didactice în vederea realizării unui demers educațional individualizat de calitate;
- organizează procesul educațional pentru copiii/elevii cu CES/dizabilități severe și nevoi complexe cu instruire la domiciliu, în corespundere cu prevederile instrucțiunii;
- dezvoltă și consolidează parteneriatele educaționale cu diferite structuri/servicii de protecție a copilului/elevului (educație, sănătate, protecție, social etc.);
- asigură managementul grupei/clasei de copii/elevi atât prin monitorizarea procesului de predare-învățare-evaluare, cât și prin documentarea/informarea privind grupul de copii/elevi, nivelul de dezvoltare al fiecărui copil/elev, nivelul achiziției/competențe al acestora la un moment dat, relațiile dintre copii și identificarea diferitor oportunități de intervenție și de luare a deciziilor;
- asigură securitatea și protecția vieții și sănătății copiilor/elevilor prin formarea unui comportament responsabil, inclusiv prevenirea formelor de violență asupra copilului (*învățarea și respectarea regulilor de circulație rutieră, a regulilor de comportament adecvat în cadrul situațiilor excepționale, acordarea primului ajutor, siguranța online, raportarea/sesizarea cazurilor de violență*);
- asigură condițiile pentru susținerea examenului, conform necesităților elevului;
- desfășoară programe de informare-educare-comunicare și sensibilizare publică.

Comisia multidisciplinară intrașcolară/instituțională (CMI)

- repartizează responsabilitățile între membrii Comisiei multidisciplinare intrașcolare conform resurselor disponibile (umane, materiale și de timp), la prima ședință a CMI, cu includerea sarcinilor delegate în Procesul-verbal;
- perfectează documentația în corespundere cu prevederile Regulamentului-cadru al Comisiei multidisciplinare intrașcolare (*care vizează managementul CMI, evidența copiilor/elevilor cu CES, activitatea structurilor/serviciilor de suport, procesul PEI*);
- elaborează Planul/Raportul anual de activitate, ca parte a Planului/Raportului anual de activitate a instituției, aprobat de Consiliul profesoral și directorul instituției, coordonat cu reprezentanții SAP;
- realizează evaluarea inițială/reevaluarea copiilor/elevilor care prezintă semne de risc privind problemele de dezvoltare și referă copiii/elevii care atestă dificultăți de învățare, probleme de dezvoltare și comportament la Serviciul raional/municipal de asistență psihopedagogică;
- informează părinții/reprezentanții legali privind rezultatele evaluării inițiale și necesitatea organizării evaluării complexe a dezvoltării copilului de către specialiștii SAP;
- organizează și coordonează asistența individualizată a copiilor/elevilor cu CES (*la ore și în CREI, conform orarului și planului de asistență per fiecare copil/elev cu CES*);

- coordonează și monitorizează activitatea structurilor și serviciilor de suport (*cadru didactic de sprijin, psiholog, logoped, psihopedagog*) pentru copiii/elevii cu CES pentru asigurarea calității și managementului eficient;
- identifică necesitățile de formare a cadrelor didactice și specialiștilor din instituție și acordă asistență metodologică privind implementarea actelor normative și metodologice în domeniul educației incluzive (*elaborarea PEI/curriculum individualizat, testele individualizate, particularitățile copiilor per categorii CES, strategii didactice de individualizare a procesului educațional etc.*);
- identifică potențialii parteneri educaționali și lansează inițiative de parteneriat în domeniul asigurării dreptului la educație și protecție a copiilor/elevilor cu CES;
- dezvoltă programe de educație parentală, planifică și organizează reuniuni ale părinților (școala/academia/clubul părinților etc.);
- monitorizează situația educațională a copiilor/elevilor cu CES, identificând situațiile vulnerabile care pot interveni în organizarea procesului educațional de calitate.

Echipa de elaborare a Planului educațional individualizat (PEI)

Fiecare membru al echipei PEI, inclusiv părinții/reprezentanții legali ai copilului, în funcție de domeniul de activitate/disciplina predată, realizează sarcinile, precizate și coordonate, pe tot parcursul procesului PEI.

Președintele CMI (directorul/directorul adjunct pentru instruire)

- înaintează directorului instituției propuneri privind componența nominală a echipelor de elaborare și realizare a Planului educațional individualizat pentru fiecare copil cu CES;
- aprobă prin ordinul directorului instituției de învățământ componența echipelor PEI, la începutul fiecărui an de studii;
- desemnează responsabilul de coordonarea activității de elaborare/realizare/revizuire/actualizare a Planul educațional individualizat, de regulă, dirigintele sau CDS;
- monitorizează procesul de planificare, evaluare, elaborare a PEI și respectarea recomandărilor SAP;
- asigură examinarea și aprobarea PEI în cadrul Consiliului profesoral al instituției.

Cadrelle didactice la clasă

- evaluează la început de an școlar competențele copilului/elevului cu CES în materia de studiu, pentru a proiecta și realiza adaptările și/sau modificările curriculare la disciplina de studiu (*finalități modificate, conținuturi curriculare selectate/modificate, adaptări curriculare, strategii de predare- învățare- evaluare adaptate*), asigurând progres în dezvoltarea copiilor;
- selectează/adaptează strategiile de predare-învățare-evaluare în funcție de clasă, de cerințele educaționale ale elevilor, de finalități și conținuturi pentru a asigura progresul în raport cu finalitățile planificate;
- selectează/adaptează strategiile/metodele de evaluare sumative la fiecare unitate de învățare, diversificate în funcție de situația copilului (*oral, scris, test/eseu etc.*);
- elaborează și utilizează materiale didactice ajutătoare (*suporturi didactice: fișe, imagini, postere; echipament specializat etc.*);
- organizează procesul de învățare pentru copiii/elevii cu cerințe educaționale speciale în colaborare cu cadrul didactic de sprijin, alți specialiști și asigurarea transferului informațional din cadrul activităților specializate (logopedice, psihologice) în context general în cadrul disciplinelor școlare și viceversa, coordonarea acțiunilor cu specialiștii;

- elaborează proba/testul de evaluare individualizată pentru elevii cu CES care au învățat conform curriculumului modificat, ce permite măsurarea și aprecierea nivelului de competențe achiziționate de elev, și se stabilește conform cerințelor generale de elaborare a unui test.

Dirigintele

- acumulează și comunica echipei PEI, comisiei multidisciplinare intrașcolare informații relevante privind punctele forte, interesele și necesitățile copiilor/elevilor cu CES, la început și pe parcursul anului de studii;
- examinează, împreună cu cadrele didactice la disciplinele de studii, specialiștii care asistă copiii/elevii cu CES, la începutul fiecărui semestru, nivelul de atingere a finalităților/competențelor planificate în curriculum individualizat și per domenii de dezvoltare;
- coordonează procesul de elaborare/realizare/actualizare/revizuire semestrială a Planului educațional individualizat pentru elevul cu CES;
- realizează în comun cu cadrele didactice, cadrele de conducere, specialiștii care asistă copiii/elevii cu cerințe educaționale speciale, activități de orientare și ghidare în carieră și de planificare a tranziției (*dezvoltarea intereselor și înclinațiilor elevului, formarea și valorificarea abilităților funcționale aplicate, colaborarea intersectorială între instituții și serviciile de consiliere și ghidare în carieră, organizarea de vizite, excursii în instituții de învățământ profesional tehnic, întreprinderi etc.*).
- menține legătura cu părinții/reprezentanții copilului privind consolidarea și asigurarea continuității demersului educațional și non-educațional demarat de personalul instituției, oferind acasă copilului posibilități pentru dezvoltare și aplicare în practică a competențelor achiziționate;
- monitorizează situația educațională a copiilor/elevilor cu CES, bunăstării fizice și emoționale a copiilor și implicarea acestora în procesul educațional, pe parcursul anului de studii 2021-2022.

Cadrul didactic de sprijin și specialiștii de profil (psiholog, logoped, psihopedagog, alți specialiști care asistă copilul)

- planifică și realizează asistența individualizată a copilului/elevului cu CES (la clasă, CREI) conform orarului, planului de asistență;
- elaborează și implementează planul de intervenție individualizat per domenii de dezvoltare (*cognitiv, fizic/ neuromotor, limbaj și comunicare, socio-emoțional, comportament adaptativ*), conform necesităților copilului/elevului cu CES;
- evaluează/reevaluează progresul în dezvoltarea copilului și adaptează planul de asistență conform potențialului și necesităților copilului;
- organizează activități de informare/formare și campanii de sensibilizare a comunității educaționale, inclusiv copii/elevi și părinți/reprezentanți legali, identificând necesitățile per instituție;
- monitorizează progresele/regresele copilului/elevului cu CES și conlucrează cu cadrele didactice, alți specialiști care asistă copilul pentru asigurarea atingerii finalităților de învățare descrise în PEI;
- colaborează cu părinții copilului/elevului cu CES și propune recomandări de implicare în procesul educațional, inclusiv deciziile vizând programele de abilitare/reabilitare continuă a dezvoltării copilului.

ASIGURAREA DIDACTICĂ

Suportul metodologic în demersul educațional, recomandat cadrelor didactice și cadrelor de conducere pentru studiul individual și orientare în activitatea didactică și managerială:

1. BALAN V., BORTĂ L., BOTNARI V., BULAT G., EFTODI, A., etc. Educația incluzivă. Unitate de curs. Ediție revăzută și completată. Chișinău: Bons Offices, 2017.
2. BUDAN M., VASIAN T., CUCER A., CARA A. Orientarea părinților în educația copiilor cu cerințe educaționale speciale. Ghid metodologic, ordinul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării nr.470 din 25.05.2020.
3. BULAT G., GÎNU D., RUSU N. Evaluarea dezvoltării copilului. Ghid metodologic. Chișinău: Bons Offices, 2015. Ordinul Ministerului Educației nr.158 din 23.03.2015.
4. BULAT G., RUSU N. Suportul educațional. Asistența copiilor cu cerințe educaționale speciale. Ghid metodologic. Chișinău: Bons Offices, 2015. Ordinul Ministerului Educației nr.158 din 23.03.2015.
5. CURILOV S., GUZUN O., INGER Ch., LUNGU T., PARA A., VLĂDICESCU A. Incluziunea educațională a copiilor cu autism. Ghid metodologic. Chișinău, 2017. Ordinul Ministerului Educației, nr. 671 din 01.08.2017.
6. EFTODI A., CAZAC A., FILIP G., GALBEN S. Individualizarea procesului educațional prin adaptări curriculare. Ghid metodologic. Chișinău: Tipografia Centrală, 2017.
7. EFTODI, GALBEN S. BUDAN M., BÎLICI M. Planul educațional individualizat. Structura-model și ghidul de implementare. Ediție revizuită și adaptată, Chișinău, 2017, Ordinul Ministerului Educației nr. 671 din 01 august 2017.
8. NICOLUSSI-SpiB B., BRÎNZA A., BULICANU M., FRUNZE O. Incluziunea educațională a copiilor cu deficiențe de vedere. Ghid metodologic. Chișinău, 2018. Ordinul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării nr. 792 din 25.05.2018.
9. SCHONAUER S., BULICANU M. Incluziunea educațională a copiilor cu deficiențe de auz. Ghid metodologic. Chișinău, 2018. Ordinul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării nr. 792 din 25.05.2018.

Viorica MARȚ, consultant principal, Direcția învățământ general,
Ministerul Educației și Cercetării
Tatiana LUNGU, psiholog, director adjunct, Centrul Republican de
Asistență Psihopedagogică
Inga GROSU, psihopedagog, Centrul Republican de
Asistență Psihopedagogică
Angela ȘINCOVICI, șef, Serviciul raional de asistență
psihopedagogică Ialoveni